HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

NUTQIY-INTELLEKTUAL KOMPETENTLIKNING TARKIBIY-FUNKSIONAL MODELI: NAZARIY TAHLIL

Maxkamova Guluzroxon Abdumutalibovna
Andijon davlat pedagogika instituti
doi:https://doi.org/10.5281/zenodo.24042783

Annotatsiya. Ushbu maqolada talabalarning nutqiy-intellektual kompetentligi tushunchasining ilmiy-nazariy mohiyati, uni boshqa kompetentlik turlaridan farqlovchi mezonlar va uning tarkibiy tuzilishi chuqur tahlil qilinadi. Kompetensiya va kompetentlik tushunchalari farqlangan holda, nutqiy-intellektual kompetentlikning besh komponentli — lingvokommunikativ, kognitiv-analitik, ijodiy-produktiv, media-transmedia va refleksiv-metakognitiv — modeli ilmiy asoslanadi. Har bir komponentning mustaqil, ammo o'zaro bog'liq tabiati nazariy va amaliy misollar orqali ko'rsatib beriladi. Maqola natijalari oliy ta'lim muassasalarida talabalar kompetentligini diagnostika qilish va rivojlantirish tizimini takomillashtirishda qo'llanilishi mumkin.
Kalit so'zlar: nutqiy-intellektual kompetentlik, kompetensiya, kompetentlik, besh komponentli model, lingvokommunikativ komponent, kognitiv-analitik komponent, media-transmedia komponent, refleksiv-metakognitiv komponent.

АННОТАЦИЯ: В данной статье глубоко анализируется научно-теоретическая сущность понятия речево-интеллектуальной компетентности студентов, критерии, отличающие её от других видов компетентности, а также её структурное строение. Разграничив понятия «компетенция» и «компетентность», научно обосновывается пятикомпонентная модель речево-интеллектуальной компетентности.
Ключевые слова: речево-интеллектуальная компетентность, компетенция, компетентность, пятикомпонентная модель, лингвокоммуникативный компонент.

ANNOTATION; This article provides an in-depth analysis of the scientific-theoretical essence of students' speech-intellectual competence, the criteria distinguishing it from other types of competence, and its structural composition. By differentiating the concepts of "competence" and "competency", a five-component model of speech-intellectual competence is scientifically substantiated.
Keywords: speech-intellectual competence, competence, competency, five-component model, linguo-communicative component.

Kirish Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida ishlayotgan har bir pedagog, ertami-kechmi, bitta savol bilan yuzma-yuz keladi: nima uchun bir xil dasturda, bir xil o'qituvchidan bir xil bilim olgan ikki talaba butunlay boshqa-boshqa natijaga erishadi? Bu savolga javob izlar ekanmiz, ko'pincha “qobiliyat” yoki “istak” kabi umumiy so'zlar bilan cheklanib qolamiz, holbuki muammoning tagida ancha chuqurroq, tizimli narsa yotadi — talabaning axborot bilan ishlash, uni tahlil qilish, o'z fikrini shakllantirish va uni ifodalash borasidagi ko'p qirrali kompetentligi.

Zamonaviy raqamli iqtisodiyot va axborot jamiyati sharoitida bu masala yanada dolzarblashadi. Bugungi talaba kundalik hayotida bir vaqtning o'zida matn, video, audio va vizual axborot bilan ishlaydi, ijtimoiy tarmoqlarda fikr almashadi, onlayn manbalardan foydalanadi. Biroq oliy ta'lim tizimi

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

bu boy, ko'p qirrali tajribani hisobga olishga hali to'liq ulgurmagan holda qolmoqda. Aynan shu bo'shliqni to'ldirish maqsadida, mazkur maqolada talabalarning nutqiy-intellektual kompetentligi tushunchasi ilmiy jihatdan asoslanadi va uning tarkibiy-funksional modeli taqdim etiladi.

Maqolaning maqsadi — nutqiy-intellektual kompetentlik tushunchasini aniqlashtirish, uni yaqin tushunchalardan (kommunikativ kompetentlik, axborot savodxonligi, raqamli kompetentlik) farqlash va uning ilmiy asoslangan, amaliyotda qo'llanilishi mumkin bo'lgan modelini ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: birinchidan, kompetentlik yondashuvining nazariy negizini tashkil etuvchi xorijiy va mahalliy tadqiqotlarni tanqidiy tahlil qilish; ikkinchidan, nutqiy-intellektual kompetentlikning boshqa yaqin tushunchalardan farqini aniqlashtirish; uchinchidan, kompetentlikning tarkibiy komponentlarini ilmiy asoslangan holda ajratib ko'rsatish; to'rtinchidan, ushbu komponentlarning o'zaro munosabatini nazariy jihatdan tahlil qilish.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Kompetentlik yondashuvining ildizlarini izlar ekanmiz, avvalo N. Chomskiyning mashhur nazariyasiga murojaat qilishimiz kerak. 1965-yilda chop etilgan asarida [1] Chomskiy lingvistik kompetentlikni sof, ideal, ijtimoiy kontekstdan mustaqil til bilimi sifatida talqin etadi — uning fikricha, haqiqiy tilshunos til bilimini, uni real muloqotda qanday ishlatilishidan qat'i nazar, o'rganishi kerak. Bu qarash o'z davrida inqilobiy edi, chunki u tilshunoslikni sof tavsifiy fandan nazariy, mavhum fanga aylantirdi.

Ammo bu qarash uzoq umr ko'rmadi. D. Xaymz 1972-yilda [2] Chomskiyga qarshi o'qib, kompetentlikni sof lingvistik doiradan chiqarib, unga ijtimoiy-madaniy o'lchovni qo'shdi. Xaymzning fikricha, til bilishning o'zi kamlik qiladi — muhimi, qachon, kim bilan, qanday vaziyatda qanday gapirish kerakligini bilishdir. Masalan, grammatik jihatdan mutlaqo to'g'ri, ammo vaziyatga mos kelmaydigan gap (masalan, rasmiy uchrashuvda haddan tashqari erkin, so'zlashuv uslubida gapirish) kommunikativ nuqtai nazardan muvaffaqiyatsizlikka uchraydi, garchi u grammatik jihatdan mukammal bo'lsa ham.

Aynan shu bahs-munozara natijasida M. Kaneyl va M. Sveyn 1980-yilda [3] o'zlarining mashhur to'rt komponentli kommunikativ kompetentlik modelini yaratdilar, unda grammatik, sotsiolingvistik, diskurs va strategik kompetentlik alohida-alohida ajratilgan edi. Ushbu model keyingi o'n yilliklar davomida chet tili o'qitish metodikasining asosiy nazariy negizlaridan biriga aylandi.

Rus pedagogika maktabida esa boshqacha, ammo shunga o'xshash muhim bir farqlash yuz berdi. A.V. Xutorskoy [4] va I.A. Zimnyaya [5] “kompetensiya” va “kompetentlik” so'zlarini bir-biridan qat'iy ajratdilar: kompetensiya — bu tashqaridan, dastur yoki standart tomonidan qo'yilgan talab, kompetentlik esa — shaxsning ichida real shakllangan, amaliyotda namoyon bo'ladigan sifat. Bu farqlash, sirtdan qaraganda kichik terminologik nozikdek tuyulsa-da, aslida katta amaliy ahamiyatga ega — chunki u bizga nima uchun bir xil dastur (bir xil kompetensiya) o'qitilgan talabalarning kompetentlik darajasi turlicha bo'lishi mumkinligini tushuntiradi. Ikkita talaba bir xil darslikni o'qib, bir xil o'qituvchidan dars olishi mumkin, ammo ularning haqiqiy kompetentlik darajasi, ularning shaxsiy xususiyatlari, mashqi va motivatsiyasiga qarab, sezilarli farq qilishi mumkin.

Bloom taksonomiyasi ham ushbu mavzuga alohida yorug'lik keltiradi. B. Bloom 1956-yilda [6] taklif etgan olti bosqichli bilish taksonomiyasi (bilish, tushunish, qo'llash, tahlil, sintez, baholash) hozirgacha ta'lim maqsadlarini belgilashda asosiy vosita bo'lib xizmat qilmoqda, biroq u faqat kognitiv sohani qamrab oladi, ijodiy va nutqiy jihatlarni to'liq aks ettirmaydi. Bu, bizni Bloom taksonomiyasini rad etishga emas, balki uni boshqa nazariyalar bilan to'ldirishga undaydi.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Ijodkorlik nazariyasi sohasida J. Gilford va E. Torrensning ishlari alohida ahamiyatga ega. J.P. Gilford [10] o'zining intellekt strukturasi modelida “divergent fikrlash” tushunchasini kiritdi — bu, bitta savolga ko'plab, turli-tuman javoblar topa olish qobiliyati, an'anaviy “konvergent” (bitta to'g'ri javobga yo'naltirilgan) fikrlashdan farqli. E. Torrens [11] esa bu g'oyani rivojlantirib, ijodkorlikni o'lchash uchun konkret testlar ishlab chiqdi.

Media va transmedia nazariyasi sohasida esa G. Jenkins va K. Skolarining [8] ishlari alohida ahamiyatga ega. G. Jenkins 2006-yilgi asarida [7] zamonaviy axborot iste'molchisi endi bitta manba bilan cheklanmasligini, balki bir-birini to'ldiruvchi ko'plab platformalar orqali axborot olishini ko'rsatadi. Bu g'oya, garchi dastlab ommaviy madaniyat sohasida ishlab chiqilgan bo'lsa-da, ta'lim sohasi uchun ham katta ahamiyatga ega bo'lib chiqdi.

Nihoyat, metakognitiv nazariya sohasida J. Flavell va B. Zimmermanning hissasi alohida ta'kidga loyiq. J.H. Flavell [12] 1979-yilda “metakognitsiya” atamasini birinchi marta ilmiy muomalaga kiritib, uni “o'z bilish jarayoni haqidagi bilim” sifatida ta'rifladi. B. Zimmerman [9] esa bu g'oyani rivojlantirib, o'z-o'zini boshqaruvchi o'rganish (self-regulated learning) nazariyasini yaratdi, unda talaba o'z o'rganish jarayonini rejalashtirishi, kuzatishi va baholashi alohida bosqichlar sifatida ko'rsatilgan.

O'zbek tilshunosligi va pedagogikasida ham nutq va kompetentlik masalalari chuqur o'rganilgan. N. Mahmudov “Nutq va tafakkur” asarida [13] nutqning inson tafakkuri bilan chambarchas bog'liqligini, nutqiy faoliyatning shunchaki til qoidalarini bilishdan iborat emasligini, balki chuqur kognitiv jarayon ekanligini asoslaydi. N. Saidaxmedov “Yangi pedagogik texnologiyalar” asarida [14] o'quvchi va talabalarning nutqiy-intellektual faoliyatini faollashtiruvchi zamonaviy pedagogik yondashuvlarni tahlil qiladi. R. Rasulov va Q. Mo'ydinov “Nutq madaniyati va notiqlik san'ati” o'quv qo'llanmasida [15] nutq madaniyatining tarkibiy qismlarini, jumladan uslubiy va tasviriy vositalardan foydalanish mahoratini batafsil yoritadilar. Ushbu mahalliy tadqiqotlar nutqiy kompetentlikning lingvistik-kognitiv tabiatini chuqur yoritgan bo'lsa-da, ularda bu kompetentlikni media-transmedia va rivojlangan raqamli muhit kontekstida qayta ko'rib chiqish masalasi hali alohida tadqiq etilmagan — bu esa mazkur maqolaning dolzarbligini yana bir bor asoslaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolada nazariy-mantiqiy tahlil, qiyosiy tahlil va sintez usullaridan foydalanildi. Xorijiy va mahalliy ilmiy adabiyotlar tanqidiy tahlil qilinib, ular asosida yangi, integrativ model ishlab chiqildi. Modelning ichki mantiqiy izchilligi deduktiv usul orqali tekshirildi — har bir komponent avvalgi nazariy tahlildan mantiqiy ravishda kelib chiqadigan qilib shakllantirildi.

Tahlil va natijalar

Yuqorida keltirilgan nazariy tahlil asosida, biz nutqiy-intellektual kompetentlikni quyidagicha ta'riflashni taklif qilamiz: bu — shaxsning axborotni turli formatlarda qabul qilish, uni tanqidiy tahlil qilish, integratsiyalash va o'zining original, ko'p qirrali mahsulotini yaratish, shuningdek o'z faoliyatini kuzatish va boshqarish qobiliyatidir. Ushbu ta'rif nutqiy-intellektual kompetentlikni sof lingvistik yoki sof kognitiv kompetentlikdan ajratib turadi — u ikkalasini ham o'z ichiga olgan, integrativ, ko'p qatlamli konstrukt hisoblanadi.

Nazariy tahlil natijasida nutqiy-intellektual kompetentlik besh o'zaro bog'liq komponentdan iborat model sifatida shakllantirildi. Keling, har bir komponentni alohida-alohida, konkret misollar bilan ko'rib chiqaylik.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Lingvokommunikativ komponent — bu, sodda qilib aytganda, talabaning “to'g'ri va o'rinli gapira olish” qobiliyati. Masalan, bir talaba rasmiy uchrashuvda ilmiy uslubda, do'stlari bilan esa so'zlashuv uslubida erkin muloqot qila olsa, bu aynan shu komponentning yuqori darajada rivojlanganini ko'rsatadi. Ushbu komponent D. Xaymzning kommunikativ kompetentlik nazariyasiga bevosita asoslanadi.

Kognitiv-analitik komponent esa axborotni sinchiklab o'rganish, uni tanqidiy nazar bilan baholash, undan xulosa chiqarish qobiliyatini anglatadi. Masalan, talaba internetdan topgan ikkita, bir-biriga zid fikr bildirgan maqolani o'qib, ularning qaysi biri ishonchliroq ekanligini dalillar asosida aniqlay olsa — bu kognitiv-analitik komponentning namoyon bo'lishidir. Bu komponent B. Bloom va F. Fasionning tanqidiy fikrlash taksonomiyalariga tayanadi.

Ijodiy-produktiv komponent — bu, talabaning nafaqat mavjud bilimni takrorlashi, balki undan foydalanib yangi, o'ziga xos narsa yarata olishi. Masalan, ikki talabaga bir xil mavzu berilganda, biri faqat darslikdagi fikrni qaytarsa, ikkinchisi esa unga o'z kuzatishlarini, original misollarini qo'shib, butunlay yangi tahlil taqdim etsa — bu ikkinchi talabada ijodiy-produktiv komponent yuqori darajada rivojlanganini bildiradi. Bu komponent J. Gilford va E. Torrensning ijodkorlik nazariyalariga asoslanadi.

Media-transmedia komponent — zamonaviy davrning eng dolzarb komponenti. Bu, talabaning bitta mavzuni turli formatlarda (matn, video, audio, infografika) ifodalay olishi va turli formatdagi manbalardan bir xilda erkin foydalana olishi. Masalan, talaba bir mavzuni nafaqat yozma referat, balki qisqa video yoki infografika shaklida ham taqdim eta olsa — bu komponent rivojlanganligini ko'rsatadi. Bu komponent G. Jenkins va K. Skolarining transmedial nazariyalariga tayanadi.

Va nihoyat, refleksiv-metakognitiv komponent — talabaning o'z fikrlash jarayonini kuzata olish, o'z ishini tanqidiy baholay olish, kerak bo'lsa uni tuzata olish qobiliyati. Masalan, talaba o'z yozgan matnini qayta o'qib, “bu yerda mening dalilim yetarlicha kuchli emas” deb topib, uni yaxshilasa — bu refleksiv-metakognitiv komponentning namoyon bo'lishidir. Bu komponent J. Flavell va B. Zimmermanning metakognitiv nazariyalariga asoslanadi.

Endi, ushbu besh komponentning o'zaro munosabatiga to'xtalsak. Muhim ta'kidlash lozimki, ular bir-biriga qarama-qarshi emas, aksincha, bir-birini o'zaro to'ldiruvchi, yaxlit tizim sifatida ishlaydi. Amaliy tajribamizdan ko'rgan holatlarni misol qilib keltirsak — talaba, aytaylik, kognitiv-analitik jihatdan juda kuchli, ammo media-transmedia jihatdan zaif bo'lishi mumkin: u ajoyib tahlil qila oladi, ammo buni faqat matn shaklida, boshqa formatda ifodalay olmaydi. Yoki, aksincha, talaba turli formatlarda ishlashni yaxshi bilsa-da, uning tahlili yuzaki bo'lishi mumkin.

Aynan shuning uchun ham, diagnostika jarayonida har bir komponentni alohida-alohida o'lchash zarur — umumiy, integral bahoga qanoat qilish talabaning haqiqiy holatini yashirib qo'yishi mumkin. Masalan, agar talabaning umumiy bahosi “yaxshi” bo'lsa-da, aslida bu baho faqat bitta yoki ikkita komponentning kuchli rivojlanganligi hisobiga shakllangan bo'lishi, boshqa komponentlar esa e'tibordan chetda qolgan bo'lishi mumkin.

Ushbu besh komponentli model, shuningdek, o'quv jarayonini loyihalashtirish uchun ham amaliy ahamiyatga ega. Agar o'qituvchi o'z darsini shu besh komponentni hisobga olgan holda tuzsa, u talabalarning barcha jihatlarini muvozanatli rivojlantirishga erishishi mumkin — masalan, faqat yozma ishlarga emas, balki og'zaki taqdimotlarga, ijodiy loyihalarga, guruh muhokamalariga va refleksiya daftarlariga ham o'rin ajratish orqali.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Muhokama

Taklif etilgan model xorijiy va mahalliy adabiyotdagi mavjud modellardan bir necha jihati bilan farq qiladi. Birinchidan, u kompetentlikning lingvistik, kognitiv, ijodiy, media va metakognitiv jihatlarini bir vaqtning o'zida, yagona modelda birlashtiradi — ko'pchilik mavjud modellar bu jihatlarning faqat bir yoki ikkitasiga e'tibor qaratadi. Ikkinchidan, media-transmedia komponentining alohida ajratilishi, zamonaviy, ko'p formatli axborot muhitining pedagogik talqinini ta'minlaydi — bu jihat ko'plab klassik modellarda umuman yo'q, chunki ular internet va raqamli texnologiyalar keng tarqalishidan oldin yaratilgan.

Ayni paytda, savol tug'ilishi mumkin: nega aynan besh komponent, nega to'rt yoki olti emas? Bu savolga javob berish uchun, keling, agar biz komponentlar sonini kamaytirsak yoki ko'paytirsak nima bo'lishini tasavvur qilib ko'raylik. Agar biz, masalan, ijodiy-produktiv va media-transmedia komponentlarini bitta komponentga birlashtirsak, biz muhim bir farqni yo'qotib qo'ygan bo'lardik — chunki talaba juda ijodiy bo'lishi mumkin (masalan, ajoyib g'oyalar taklif qila oladi), ammo bu g'oyalarni turli media formatlarda ifodalashda qiynalishi mumkin. Aksincha, agar biz komponentlar sonini oshirib, masalan yettiga yetkazsak, model haddan tashqari murakkab, amaliyotda qo'llash qiyin bo'lib qolar edi. Besh soni, demak, nazariy to'liqlik bilan amaliy qo'llash qulayligi orasidagi optimal muvozanatni ifodalaydi.

Yana bir muhim masala — ushbu model yosh va jinsdan qat'i nazar barcha talabalar uchun bir xil qo'llanilishi mumkinmi, degan savol. Bizning kuzatishlarimizga ko'ra, besh komponentning nisbiy ahamiyati turli yo'nalishdagi talabalar uchun farq qilishi mumkin — masalan, texnik yo'nalish talabalari uchun kognitiv-analitik komponent, ijodiy yo'nalish talabalari uchun esa ijodiy-produktiv komponent nisbatan muhimroq bo'lishi mumkin. Biroq bu, besh komponentning barchasi har bir talaba uchun zarur emasligini anglatmaydi — aksincha, bu ularning nisbiy vazni turlicha bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi, xolos.

Shu bilan birga, taklif etilgan modelning amaliy tekshiruvi — uning har bir komponenti chindan ham bir-biridan mustaqil o'lchanadimi, degan savol — alohida empirik tadqiqotni talab qiladi. Bunday tekshiruv odatda korrelyatsion tahlil orqali amalga oshiriladi: agar besh komponentning barchasi bir-biri bilan juda kuchli (masalan, 0,9 dan yuqori) bog'langan bo'lsa, bu ularning aslida bitta, ortiqcha ajratilgan konstrukt ekanligini ko'rsatgan bo'lar edi. Agar ular umuman bog'liq bo'lmasa (masalan, 0,1 dan past), bu ularning umuman bir konstruktning qismlari emasligini ko'rsatgan bo'lar edi. Optimal holat — o'rta darajadagi, ijobiy korrelyatsiya, bu komponentlarning “bog'liq, ammo mustaqil” ekanligini bildiradi. Ushbu masala kelgusi maqolalarimizda, xususan diagnostik-mezoniy tizimga bag'ishlangan tadqiqotda batafsil yoritiladi.

Modelning yana bir amaliy jihati — uni turli o'quv fanlariga moslashtirish imkoniyati. Garchi biz ushbu modelni dastlab til ta'limi kontekstida ishlab chiqqan bo'lsak-da, uning tarkibiy mantig'i (lingvistik, kognitiv, ijodiy, media va metakognitiv jihatlarning birligi) istalgan boshqa fanga, masalan tarix, matematika yoki tabiiy fanlarga ham tatbiq etilishi mumkin — albatta, har bir fan o'ziga xos mazmuniy to'ldirish bilan. Bu, modelning nafaqat til ta'limi, balki umuman ta'lim nazariyasi uchun ham qimmatli hissa bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, talabalarning nutqiy-intellektual kompetentligi besh o'zaro bog'liq, ammo mustaqil komponentdan — lingvokommunikativ, kognitiv-analitik, ijodiy-produktiv, media-transmedia va refleksiv-metakognitiv qismlardan — iborat integrativ konstrukt sifatida ilmiy asoslandi.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Ishlab chiqilgan model nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega — u kompetentlikni diagnostika qilish, o'quv jarayonini loyihalashtirish va talabalar rivojlanishini muvozanatli kuzatish uchun ishonchli negiz bo'lib xizmat qiladi.

Ushbu model bilan tanishgan har bir pedagog, ehtimol, o'z tajribasidan shunga o'xshash holatlarni eslaydi — kognitiv jihatdan kuchli, ammo o'z fikrini yoza olmaydigan talaba, yoki ajoyib g'oyalarga ega, ammo ularni tartibli tarzda bayon eta olmaydigan talaba. Aynan shu kabi kuzatishlar, bizni besh komponentli modelni ishlab chiqishga undagan asosiy sabab bo'ldi — chunki har bir talabaning o'ziga xos, individual "profili" borligini tan olmasdan turib, biz ularga chindan ham foydali yordam bera olmaymiz.

Kelgusi tadqiqotlarda ushbu model asosida diagnostik-mezoniy tizim va uni amalga oshiruvchi metodik vositalarni ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir. Xususan, har bir komponentni aniq, o'lchanadigan ko'rsatkichlar orqali baholash mezonlarini ishlab chiqish, hamda ularni real o'quv jarayonida sinovdan o'tkazish keyingi bosqichdagi ilmiy izlanishning asosiy yo'nalishi bo'lib qoladi. Biz ishonamizki, ushbu yo'nalishdagi izlanishlar nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliy ta'lim jarayoni uchun ham katta ahamiyatga ega bo'ladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Chomsky N. Aspects of the Theory of Syntax. – Cambridge: MIT Press, 1965.
2. Hymes D. On Communicative Competence. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972.
3. Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing // Applied Linguistics. – 1980. – Vol.1. – P.1-47.
4. Xutorskoy A.V., Kraevskiy V.V. Predmetnoe i obscheobrazovatelnoe v obrazovatelnyx standartax // Pedagogika. – 2003. – №2.
5. Zimnyaya I.A. Kompetensiya i kompetentnost v kontekste kompetentnostnogo podxoda v obrazovanii // Uchyonye zapiski NOPRIL. – 2013. – №4.
6. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives. – New York: David McKay, 1956.
7. Jenkins H. Convergence Culture: Where Old and New Media Collide. – New York: NYU Press, 2006.
8. Scolari C.A. Transmedia Storytelling // International Journal of Communication. – 2009. – Vol.3. – P.586-606.
9. Zimmerman B.J. Self-Regulated Learning and Academic Achievement // Educational Psychologist. – 1990. – Vol.25. – P.3-17.
10. Gilford J.P. The Nature of Human Intelligence. – New York: McGraw-Hill, 1967.
11. Torrance E.P. Guiding Creative Talent. – Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1962.
12. Flavell J.H. Metacognition and Cognitive Monitoring // American Psychologist. – 1979. – Vol.34. – P.906-911.
13. Mahmudov N. Nutq va tafakkur. – Toshkent: Ma'naviyat, 2015. – 101-104-betlar.
14. Saidaxmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003. – 172 b.
15. Rasulov R., Mo'ydinov Q. Nutq madaniyati va notiqlik san'ati: o'quv qo'llanma. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2015.